

Alfonsas Girdžiūnas

Alfonsas Girdžiūnas savo dirbtuvėlėje. 1957 m. Nuotrauka saugoma Skuodo muziejuje (SM 2627), ją muziejui padovanojo etnologas Vacys Milius

Alfonsas Girdžiūnas (1898–1966) – liaudies meistras (skulptorius, tapytojas), 1937 m. Paryžiuje vykusiame tarptautiniame meno ir technikos parodoje už eksponuotas medžio skulptūreles apdovanotas sidabro medaliu (diplomas saugomas ir eksponuojamas Skuodo muziejuje).

A. Girdžiūnas gimė 1898 m. Skuodo rajono Luknių kaime – prie vieškelio buvusioje savo dėdės Antano Girdžiūno sodyboje, kurios pastatai tada jau stovėjo gerokai apnykę, tik gyvenamasis namas neseniai buvo perstatytas ir tvartas atnau-

Skulptūrinės grupės (iš kairės): „Akėtojas“ (saugoma Lietuvos nacionaliniame muziejuje, LNM EM 11011); „Vargo mokykla“ (saugoma Šiaulių „Aušros“ muziejuje, ŠAM D–LM 111). Autorius Alfonsas Girdžiūnas. Nuotraukos iš www.limis.lt

jintas. Sodyba jauki, aptverta žiogrių tvora, augo keletas galingų plačiašakių uosių. Pastatai – tradicinės žemaičių medinės architektūros stiliaus.

Alfonso Girdžiūno tėvas – Kazimieras Girdžiūnas, Motiejaus sūnus, o mama – tvirto sudėjimo Eugenija Girdžiūnienė. Iš viso jų šeimoje augo trys sūnūs ir trys dukros (viena jų mirė jauna).

Alfonsas mokėsi Kulų kaime (dabar Skuodo miesto dalis) veikusioje triklasėje rusiškoje pradinėje mokykloje ir ją baigė. Lietuvai paskelbus nepriklausomybę, Alfonsas, kaip ir jo brolis Liudvikas, tarnavo Lietuvos kariuomenėje. Alfonsas gražiai kaligrafiškai rašydavo, tad buvo paskirtas eiti pulko raštininko pareigas Kaune. Išleistas į miestą domėdavosi Kauno bažnyčių architektūra, meno kūrniais, miesto istorija. Kaune sustiprėjo jo noras užsiimti menu. Grįžęs į namus įsirengė dirbtuvėles.

Žemės ūkio darbai Alfonso netraukė. Daugiau-

Skulptūros (iš kairės): „Bulvių kasėja“, „Senis su šuniuku ir „Kelionė“. Autorius Alfonsas Girdžiūnas. Kūriniai saugomi Šiaulių „Aušros“ muziejuje: ŠAM D-LM 101, ŠAM D-LM 108, ŠAM D-LM 102. Nuotraukos iš www.limis.lt

siai laiko praleisdavo iš medžio droždamas namų apyvokos reikmenis, įvairias skulptūreles.

Kaip yra pasakojusi jo dukra Irena, Žirnikų kaime gyvenęs dailininko ir pedagogo Adomo Galdiko (1893–1969) ir Alfonso Girdžiūno bičiulis Jonas Malonė žinojo, kad Alfonsas iš medžio drožia gražias skulptūreles, ir vieną kartą apie tai papasakojo A. Galdikui. Šis, pamatęs A. Girdžiūno darbus, meistrą kiek paegzaminavo ir pasakė: „Vyras! Metus pas mane padirbės, pasiruoš meno mokyklai“. Tai buvo dar prieš A. Girdžiūno tarnybą Lietuvos kariuomenėje. Į tą A. Galdiko rekomenduotą mokyklą Alfonsas nenuvyko. Sugrįžęs iš tarnybos kariuomenėje, kaip jau minėta, liko ūkyje.

Diplomas, Alfonso Girdžiūno pelnytą 1937 m. Paryžiuje vykusioje tarptautinėje meno ir technikos parodoje. Saugomas Skuodo muziejuje

Vedė iš dabartinio Skuodo rajono Lenkimų seniūnijos Žirnikų kaimo kilusią Emiliją Baužytę, su kuria susipažino Lenkimuose per atlaidus. Abu buvo jauni, gražūs, patiko vienas kitam, tad netrukus susituokė. Gyvendami santuokoje, dabartinei Lenkimų seniūnijai priklausančiame Žirnikų kaime, prie miško, pasistatė namus, išpuoselėjo sodybą. Turėjo dvi dukras (Ireną Girdžiūnaite-Malonienę ir Emiliją Girdžiūnaite, kuri buvo ištekJusi lyg tai už Skurdausko) ir sūnų Alfonsą Girdžiūną (jaunesnįjį).

Luknių kaime gyvenęs Alfonso vyresniojo giminaitis tautodailininkas Valys Girdžiūnas 1983 m. gruodžio 6 d., dalindamasis prisiminimais apie dailininką, papasakojo, kad jau artėjant prie Alfonso ir Emilijos Girdžiūnų jaukios, gerai prižiūrimos sodybos jautėsi, jog čia gyvena darbštūs, grožį mylintys žmonės. Jie tuo išsiskyrė iš kaimynų. Ta sodyba sunaikinta sovietmečiu vykstant melioracijos darbams.

Ūkyje iš Alfonso vyresniojo naudos nedaug buvo, tad žmona turėjo už ką vyrui priekaištauti, sakydavo, kad šis žemę dirba apgraibomis. Dukrai Irenai paaukus, ji tėvą prie ūkio darbų pakeisdavo, o Alfonsas (vyresnysis), kur buvęs, kur nebuvęs, vis prie kokio medžio su kirvuku ar skaptuku įsitaisydavo ar teptuką į rankas paimdavo. Tuo laikotarpiu viena skulptūrėlė keitė kitą. Vis dėlto vien iš to, ką sumeistravęs, išskaptavęs ar ištašęs parduodavo, pragyventi buvo sunku, todėl įsidarbino 1930 m. Kaune įsteigtoje Liaudies meno kooperatinėje bendrovėje „Marginiai“ (1940 m. ji buvo reorganizuota į kooperatyvą „Dailė“).

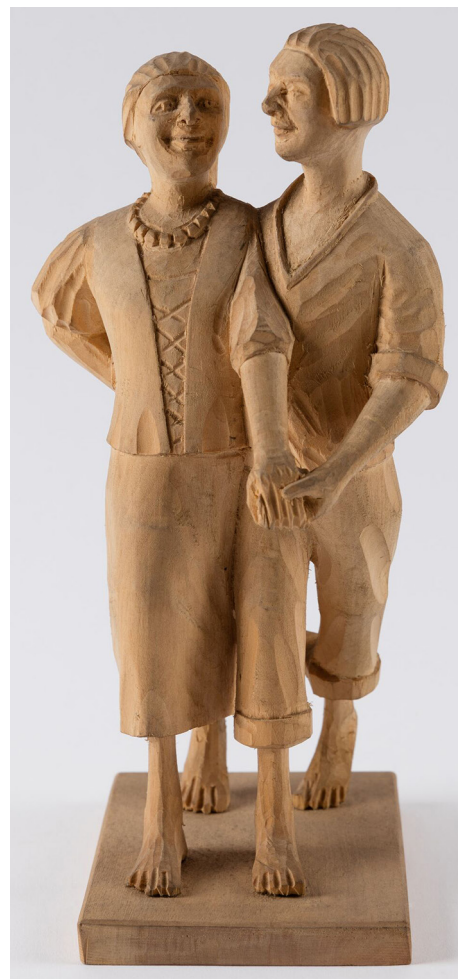
Nuotraukose – Alfonso Girdžiūno skulptūrėlės. Iš kairės: „Turtuolis ir valstiečiai“. Sukurta apie 1930 m.; „Kampininkas“. Sukurta 1963 m. Abi saugomos Lietuvos nacionaliniame muziejuje, LNM EM 11005, LNM EM 11010; „Suktinis“. Saugoma Šiaulių „Aušros muziejuje“, ŠAM D-LM 110. Nuotraukos iš www.limis.lt

„Marginiai“ organizuodavo ne tik liaudišką liaudies meno dirbinių gamybą, bet ir jų pardavimą Lietuvoje bei užsienyje. Šių gaminių buvo galima nusipirkti ir Kaune veikusioje liaudies meno dirbinių parduotuvėje. Iš bendrovės „Marginiai“ meistrai gaudavo užsakymus ir darbui reikalingus įrankius bei medžiagas. Ne išimtis buvo ir A. Girdžiūnas. Jo dukra Irena yra pasakojusi, kad iš pradžių tėvui darbas šioje bendrovėje nelabai patiko, nes reikėdavo gaminti suvenyrines dėžutes, sportininkų skulptūrėles, taigi, nieko daug čia nepakursi. Vėliau užsakymai meistrui jau būdavo labiau priimtini. Dirbdamas „Marginiuose“ Alfonsas gerokai patobulėjo. Įmonės vadovai tai pastebėjo ir pasirūpino, kad jam būtų sudarytos geresnės sąlygos kūrybai, o keletas darbų 1937 m. išsiųsta į Paryžiuje vykusią Tarptautinę meno ir technikos parodą. Jai pasibaigus Alfonsas gavo parodos organizatorių raštą, kuriame pranešta, kad Alfonsas Girdžiūnas apdovanotas parodos sidabro medaliu. Diplome, kurį parodos organizatoriai dailininkui atsiuntė, rašoma:

*„REPUBLIQUE FRANCAISE
Ministere du Commerce et de l'industrie
EXPOSITION INTERNATIONALE DES ARTS ET DES
TECHNIQUES
PARIS 1937
DIPLOME
DE MEDAILLE D'ARGENT
Docerné à – Monsieur Girdžiūnas, Lithuanie
CLASSE 46 GROUPE IX
LE 25 novembre 1937“.*

Parodos medalį A. Girdžiūnas turėjo išsipirkti. Tam jis tada lėšų negalėjo skirti, todėl apie jo sėkmę dabar liudija tik Diplomas.

Pokaris buvo neramus: naktį – viena valdžia, dieną – kita. 1951

m. sovietai prie miško gyvenusį A. Girdžiūną suėmė ir ištremė į Kemerovo sritį, apkaltinę jį, kad pokario metais bendradarbiavo su į mišką pasitraukusiais tautiečiais.

1956 m. gegužės 9 d. Alfonsas buvo amnestuotas. Sugrįžo į Lietuvą jau pasiligojęs, bet dar kurdavo. Iš medžio retokai ką beįsdroždavo, dažniausiai tapydavo įvairius peizažus, miško, kalnų vaizdus, galingus medžius, kartais net ant abiejų drobės pusių, medžio lentų. Mėgo įvairių spalvų aliejinius dažus. Jais buvo nutapęs peizažų net ant savo sodybos rūsio durų. Tapydamas spalvotais aliejiniais dažais jis sukūrė ir šv. Antano paveikslą ant Lenkimų šv. Onos bažnyčiai savo paties padaryto nešiojamo pilkšvai melsvos spalvos altorėlio priekinės pusės.

Menininkas turėjo keletą moki-

nių, tačiau tarp jų nebuvo tokių, kurie savo gyvenimą visam laikui būtų susiję su menu.

Mirė A. Girdžiūnas 1966 m. gruodžio mėnesį (per Kalėdų savaitę). Palaidotas Lenkimų miestelio kapinėse. Gimimo data (1898 m.) yra nurodyta ant jo antkapinio paminklo. Gyvenimui jau einant į pabaigą, Alfonsas, tarsi nujausdamas artėjančią mirtį, darbo įrankius, kuriuos naudodavo kurdamas skulptūras ir kitus medžio dirbinius, išdalino savo bičiuliams liaudies meistrams.

A. Girdžiūno darbai yra pasklidę po platų pasaulį, nemažai jų buvo ir Lenkimų seniūnijoje, tačiau ne visi išliko. Leonas Rimeikis knygoje „Gimtoji parapija Lenkimai“ rašo: „*Pokario metais Žemytės kaimo gyventojų Felikso Galdiko užsakymu meistras Girdžiūnas padarė šv. Mergelės Marijos skulptūrą ir menišką koplytėlę. Užsakovas kūrinių pastatė šalia vieškelio ant kalvelės prie dabartinio įvažiavimo į poilsiavietę. Ši vietovė vadinama „Pečiuline“: kadaise netoliese gyveno Pranas Pečiulis. Šis žmogelis gyveno vargingai – neturėdamas maisto, gaudė ir valgė varnas. Anais senais laikais Žemytės kaimo žmogus, berods, pavarde Litvinas, eidamas vėlai vakare iš Lenkimų ant kalvelės pamatęs kažką baisesnį. Grįžęs namo pažadėjęs pastatyti kryžių. Pažadą*

Iš kairės: ant medžio lentos A. Girdžiūno nutapytas paveikslas ir ant drobės sukurtas peizažas (centre yra įplėsta). Kūriniai saugomi Skuodo muziejuje.

greit ištesėjęs. Kryžius ant kalvelės stovėjęs iki pat karo pabaigos, bet dėl susidėvėjimo vieną dieną nugriuvo. Tad Galdikas toje vietoje ir pastatė minėtą koplytėlę. Tačiau neilgai šv. Mergelės žvilgsnis iš koplytėlės džiugino praeivio akį. Neilgai jai ošė pušys, šnabždėdamos tarpusavy apie gražų žmogaus kūrinių. Vieną sekmadienio rytą, eidami į bažnyčią, vietoje naujos koplytėlės pamatėme nuodėgulių krūvą. Nakčia pasidarbavo vietiniai vandalai...“. Tada buvo sovietmetis...

1983 m. sodyboje prie Skuodo rajone veikusios Paluknės geležinkelio stotelės gyvenusi A. Girdžiūno dukra Irena Malonienė žurnalistui Juozui Vyšniauskui papasakojo, kad nemažai tėvo kūrinių saugo jo artimieji, draugai. Pati Irena tais metais turėjo dvi tėvo sukurtas skulptūreles („Suktinį“ ir „Grėbėjęlę“) bei septynis paveikslus, dar kelis kūrinius buvo išsivežę jos vaikai. Vieną A. Girdžiūno sukurtą paveikslą tada saugojo Skuodo rajono Mosėdžio seniūnijos Tauzų kaime, prie pat kelio į Mosėdžio miestelį gyvenusi Mockienė. Netoliese, Kuinelių kaime, įsikūrusi Žalinauskienė, taip pat turėjo vieną paveikslą (jis buvo įrėmintas).

Pasak Irenos, tėvo sodybą išparceliavo jo sūnus Alfonsas. Jis apie dešimt tėvo sukurtų paveikslų padovanojo, o gal ir pardavė Skuode gyvenusiam savo giminaičiui Romui Kociui. Sau jų taip pat pasiliko, kaip ir 1937 m. Paryžiuje vykusioje Tarptautinėje meno ir technikos parodoje tėvo gautą Diplomą. Tikėtina, kad A. Girdžiūno kūrinių tada turėjo ir jo antrą dukra Emilija (pasak amžininkų, Skurdauskienė), gyvenusi ar tik ne Liepojoje.

2006 m. Skuodo muziejininkės Aldona Vilkaitė-Ozolienė ir Joana Šleinienė susirado tuo

metu Skuode gyvenusią A. Girdžiūno dukrą Ireną Malonienę. Pakalbinta ji sutiko paskolinti turėtas tėvo medžio skulptūreles Skuodo muziejuje planuojamai surengti A. Girdžiūno darbų parodai, kuri buvo atidaryta 2006 m. spalio 18 dieną. Lankytojai joje turėjo galimybę susipažinti su A. Girdžiūno kūriniais iš Skuodo muziejaus rinkinių ir Irenos Malonienės asmeninės kolekcijos.

Šiandien Lietuvoje A. Girdžiūno kūrinių galima pamatyti ne tik Skuodo, bet ir Šiaulių „Aušros“, Kretingos muziejuose bei Lietuvos nacionaliniame muziejuje. Tikėtina, kad jų yra ir kai kuriuose kituose Lietuvos muziejuose. Skuodo muziejuje saugomas ir dailininko A. Girdžiūno 1937 m. Paryžiuje vykusioje Tarptautinėje meno ir technikos parodoje pelnytas Diplomas. Jį muziejui padovanojo dailininko sūnus Alfonsas Girdžiūnas, kuris meno aukštumų nepasiekė, bet, kaip ir jo tėvas, mėgo dirbti su medžiu, darydavo įvairius buityje ir ūkyje naudotus

medinius etnografinius daiktus (kultuves, audimo stakles, šukuočius ir kt.). Jis keletą savo tokių darbų yra padovanojęs Skuodo muziejui.

NAUDOTA LITERATŪRA:

1. Juozas Vyšniauskas, „Alfonsas Girdžiūnas“, *Liaudies dailė (liaudies menininkai) Skuodo rajone nuo atmenamų laikų iki 1987 metų*, Skuodas, 1987. [Darbas saugomas Skuodo rajono savivaldybės Romualdo Granausko viešojoje bibliotekoje].
2. Leonas Rimeikis, *Gimtoji parapija Lenkimai*, Klaipėda, 2005, p. 14.
3. A. Kubilas, „Talentingas liaudies meistras“, *Pergalė* (Skuodas), 1959 m. birželio 11 d.
4. Valys Girdžiūnas, „Paskutinis paveikslas“, *Mūsų žodis* (Skuodas), 1971 m. rugpjūčio 10 d.
5. Valys Girdžiūnas, *Prisiminimai apie Alfonsą Girdžiūną*, 2015 m. [Saugomi Skuodo muziejuje].